

УДК 347.72

DOI <https://doi.org/10.32782/apdp.v100.2023.7>*Б. В. Кирпань*

ПОНЯТТЯ ПРИПИНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ТОВАРИСТВ ТА ГОСПОДАРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ: ЗАКОНОДАВЧИЙ ТА ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПІДХОДИ

Постановка проблеми. Проблема припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань набуває все більшого значення у системі цивільного та господарського права України, що обумовлено насамперед несприятливою економічною ситуацією в державі, викликаною початком повномасштабної війни, яка, зокрема, призвела до масового припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань, процедура припинення яких є складною та тривалою, враховуючи недосконалу регламентацію даної процедури за чинним законодавством України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні теоретичні питання визначення поняття «припинення юридичної особи», «припинення суб'єкта господарювання», «припинення господарського товариства», які є схожими з досліджуваною правовою термінологією, розглядалися в наукових працях таких вчених, як-от: О. Р. Кібенко, І. В. Спасибо-Фатєєва, В. М. Кравчук, В. С. Щербина, О. М. Вінник, Л. М. Дорошенко, Д. В. Жеков, О. М. Зубатенко, В. О. Хоменко. Водночас аналіз норм чинного законодавства свідчить про відсутність визначення поняття «припинення підприємницького товариства» та «припинення господарського об'єднання». Зокрема, необхідно констатувати, що у юридичній науці дотепер не досліджувалися питання визначення досліджуваних понять.

Метою й завданням статті є проведення аналізу доктринальних та законодавчих підходів до визначення поняття припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 84 ЦК України, підприємницькі товариства – це товариства, які здійснюють підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками [1].

Зокрема, ст. 118 ГК України визначає об'єднання підприємств як господарську організацію, утворену у складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань [2].

Як встановлено ч. 1 ст. 119 ГК України, об'єднання підприємств утворюються як господарські об'єднання або як державні чи комунальні господарські об'єднання [2].

Так, В. О. Джуринський визначає господарське об'єднання як господарську організацію, утворену у складі двох або більше суб'єктів господарювання з метою координації діяльності учасників об'єднання, забезпечення захисту їх прав та представництва їх інтересів; централізації окремих виробничо-господарських

та/або управлінських функцій; консолідації матеріальних і фінансових ресурсів; реалізації фінансової залежності учасників об'єднання задля досягнення певного спільного господарського результату та вирішення спільних соціальних завдань [3, с. 34].

Як зазначає Л. М. Дорошенко, наявність чіткого понятійного апарату є необхідною передумовою ефективного правового регулювання будь-якого явища. Аналіз поняття «припинення» у даному зв'язку видається необхідним етапом наукового дослідження [4, с. 138].

Як зауважує В. О. Хоменко, під правовою природою припинення розуміється визначення родового поняття категорії припинення [5, ст. 85].

Український тлумачний словник визначає припинення як дію за значенням припинити і припинитися [6, с. 704].

Так, припинення, на переконання Є. О. Мічуріна, є закінченням діяльності юридичної особи, що здійснюється у добровільний або примусовий спосіб [7, с. 44].

Г. В. Смолин зазначає, що поняття припинення у законодавстві України не визначене. В юридичній літературі припинення – це передбачені законодавством юридичні умови, за яких суб'єкти господарювання втрачають право провадити господарську діяльність та втрачають правосуб'єктність з моменту внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі – ЄДР) [8, с. 249].

У свою чергу, на думку В. С. Щербини, припинення – це специфічна правова робота, до змісту якої входять юридичні підстави (умови), акти та процесуально-правові дії щодо припинення суб'єкта господарювання як суб'єкта права [9, с. 134].

Слушно видається думка В. О. Хоменко про те, що використання терміна «робота» у досліджуваному контексті є недоречним з огляду на наближеність терміна правова робота до більш усталеної категорії «процес (процедура)» та можливого змішуванню понять припинення із категоріями договірного права [5, с. 85].

Враховуючи викладене вище, юридичну конструкцію припинення пропонуємо розуміти як сукупність юридичних дій, в результаті здійснення яких припиняється правосуб'єктність суб'єкта підприємницької діяльності.

В юридичній літературі не вироблено єдиного доктринального підходу до визначення поняття припинення юридичної особи та припинення суб'єкта господарювання.

Так, наприклад, В. М. Кравчук вважає, що припинення юридичної особи – це припинення її існування як суб'єкта права, внаслідок чого припиняється її правоздатності [10, с. 656].

На думку М. О. Михайліва, поняття припинення юридичної особи означає припинення її існування як суб'єкта цивільних правовідносин, яка з моменту внесення до державного реєстру запису про її припинення припиняє свою правоздатність і припиняється її дієздатність [11, с. 103].

Таку ж думку висловлює й Д. В. Жеков, який зазначає, що під припиненням юридичної особи варто розуміти припинення суб'єкта цивільних правовідносин в цілому [12, с. 10].

У своєму дослідженні Н. Ф. Ільницька доходить висновку, що припинення юридичних осіб означає припинення їх існування як учасників правовідносин та суб'єктів права, припинення їх правового статусу [13, с. 97].

Як відзначає О. А. Пушкін, остаточне припинення діяльності юридичної особи відбувається у разі її ліквідації, а у випадку реорганізації справи і майно юридичної особи не припиняються, а переходять до іншої особи, зобов'язаної виконувати функції юридичної особи, яка припинила свою діяльність [14, с. 153].

Схожі за змістом доктринальні підходи існують і при визначенні поняття припинення суб'єкта господарювання.

Л. М. Дорошенко визначає поняття припинення суб'єктів господарювання через відносне і абсолютне припинення. Відносне припинення, як зазначає науковець, відбувається при збереженні для функціонування в господарському обороті його майнової маси і переході прав і обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб (реорганізація), натомість абсолютне припинення має місце при відсутності переходу прав і обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб (ліквідація) [4, с. 143].

Інше визначення поняття припинення суб'єкта господарювання дано О. М. Вінником, який вказує, що припинення суб'єкта господарювання означає не лише остаточне припинення господарської діяльності такої особи, але й втрату нею відповідного статусу [15, с. 64].

Зокрема, О. В. Старцев зазначає, що припинення суб'єктів господарювання в доктринальному розумінні вважаються юридичні умови, за яких суб'єкти господарювання втрачають право провадити господарську діяльність та, відповідно, втрачають підприємницьку правосуб'єктність з моменту внесення відповідного запису до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності [16, с. 73].

О. М. Зубатенко вказує, що припинення діяльності суб'єкта господарювання призводить до закінчення його існування і, як наслідок, позбавляє права здійснювати будь-яку діяльність, зокрема і господарську; припинення юридичної особи науковець пропонує розглядати як похідне явище від припинення діяльності суб'єкта господарювання, оскільки перше автоматично викликає друге [17, с. 7]. Однак з вищевказаним визначенням припинення діяльності суб'єкта господарювання не погоджується Н. Ф. Ільницька з огляду на те, що припинення суб'єкта має наслідком припинення і його діяльності [13, с. 98].

Для прикладу, О. Р. Кібенко визначає припинення суб'єкта господарювання як сукупність юридичних фактів, при настанні яких суб'єкт господарювання припиняє своє існування як права особистість [18, с. 200].

В. О. Хоменко пропонує розглядати поняття припинення господарського товариства у широкому та у вузькому розумінні. Так, у широкому розумінні дослідниця розуміє поняття припинення господарського товариства як систему майнових, особистих немайнових, корпоративних та організаційних правовідносин, що виникають на підставі рішення про припинення господарського товариства між учасниками господарського товариства, товариством, його кредиторами та державою і припиняються виключенням господарського товариства з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

У вузькому – безпосередньо як юридичного факту, що обумовлює виключення господарського товариства з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань і припиняє діяльність господарського товариства як суб'єкта права [5, с. 97].

Аналізуючи визначення, запропоновані різними вченими, слід звернути увагу на ототожнення науковцями змісту таких правових категорій, як «припинення діяльності юридичної особи» та «припинення юридичної особи», а також «припинення діяльності суб'єкта господарювання» та «припинення суб'єкта господарювання». Вважаємо за потрібне розмежовувати вказані поняття, адже, як слушно зауважує Н. Ф. Ільницька, кожне із зазначених юридичних явищ передбачає різні правові наслідки [13, с. 97].

Із цього приводу Д. В. Жєков зазначає, що припинення діяльності вказує на особливості функціонування юридичної особи, а не на саму юридичну особу. Натомість, коли вказується на припинення юридичної особи, то ідеться про припинення суб'єкта цивільних правовідносин в цілому [12, с. 9–10].

Згідно з правовою позицією Вищого господарського суду України, висловленої в Інформаційному листі від 07.04.2008, у разі припинення юридичної особи відбувається також припинення її підприємницької діяльності, однак припинення підприємницької діяльності не означає автоматичного припинення юридичної особи [19].

Н. Ф. Ільницька доводить, що при припиненні діяльності юридичної особи остання продовжує існувати як учасник правовідносин та за нею зберігається статус юридичної особи, зокрема вона не зникає з правового поля, адже діяльність юридичної особи може поновитися, проте юридична особа як суб'єкт права залишається у незмінному вигляді. Натомість, у випадку припинення юридичної особи як суб'єкта права припиняється її діяльність, права та обов'язки, зокрема її правоздатність, а також втрачається правовий статус, вона щезає з ЄДР, а також з правового поля [13, с. 97]. Слід не погодитись із твердженням дослідниці про те, що при припиненні юридичної особи остання зникає з ЄДР, адже в ЄДР продовжують міститись дані про рішення щодо припинення юридичної особи після внесення відповідного запису.

О. М. Вінник стосовно цього питання висловлює думку, що припинення діяльності суб'єкта господарювання означає тимчасове припинення діяльності, але при цьому суб'єкт господарювання залишається в правовому полі як суб'єкт правовідносин. У разі припинення суб'єкта господарювання припиняється як його діяльність, так і втрачається відповідний статус [15, с. 64].

У контексті окресленої проблеми доцільно навести позицію В. С. Щербини, на думку якого у випадку припинення діяльності суб'єкта господарювання він продовжує бути суб'єктом права. Водночас припинення суб'єкта господарювання як суб'єкта права має наслідком також припинення його господарської діяльності [20, с. 45].

Як відзначає Л. М. Дорошенко, припинення діяльності суб'єкта господарювання не завжди призводить до його припинення як суб'єкта права, і навпаки, суб'єкт господарювання при припиненні господарської діяльності може залишатися суб'єктом господарських правовідносин [4, с. 141].

Отже, на підставі вищевикладеного, вважаємо за доцільне вживання в правовій науці та у законодавстві терміна «припинення юридичної особи» та «припинення суб'єкта господарювання», якщо йдеться про припинення суб'єкта господарювання та припинення юридичної особи як учасників правовідносин і суб'єктів права.

Відповідно до ч. 1 ст. 104 ЦК України [1], юридична особа припиняється в результаті реорганізації шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення або ліквідації. У випадку реорганізації юридичних осіб майно, права та обов'язки переходять до правонаступників.

Згідно з ч. 1 ст. 48 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [21], товариство припиняється внаслідок передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим господарським товариствам – правонаступникам шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення або в результаті ліквідації.

За приписами ч. 1 ст. 114 Закону України «Про акціонерні товариства» [22], акціонерне товариство припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим підприємницьким товариствам – правонаступникам шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення або в результаті ліквідації.

Законодавцем в ЦК України для позначення способу припинення юридичної особи з переходом майна, прав та обов'язків у порядку правонаступництва вживається узагальнюючий термін «реорганізація» з переліком її форм. Натомість у профільних законах, які, зокрема, регулюють питання припинення підприємницьких товариств, законодавець відмовився від використання терміна «реорганізація» для позначення припинення з переходом майна, прав та обов'язків у порядку правонаступництва.

Зокрема, слід звернути увагу на те, що чинне законодавство України не дає визначення поняття «реорганізація» та «ліквідація».

Відсутність терміна «реорганізація» в національному законодавстві А. С. Довгерт пояснює двома причинами: першою причиною є те, що припинення юридичної особи має місце не у всіх способах реорганізації (наприклад, у разі виділу); другою причиною є те, що під реорганізацією юридичної особи в багатьох країнах світу розуміють будь-які важливі зміни в її існуванні, причому такі зміни здебільшого не пов'язані з припиненням юридичної особи [23, с. 87].

Так, О. М. Зубатенко визначає поняття «реорганізація» як процес здійснення юридично значущих дій і прийняття юридичних актів, який спрямовано на припинення і/або створення одного або декількох суб'єктів господарювання та характеризується переходом прав і обов'язків реорганізованого суб'єкта в порядку універсального правонаступництва до суб'єкта господарювання, що продовжує існувати, або до нового суб'єкта господарювання [17, с. 9].

Н. І. Шевченко розглядає припинення господарських товариств шляхом реорганізації як процедуру (сукупність юридичних дій та рішень), унаслідок проведення якої відбувається припинення одного або декількох господарських товариств з переходом всього або частини майна, прав та обов'язків в порядку правонаступництва, створеним на їх базі одній чи декільком господарським організаціям або існуючій господарській організації [24, с. 8].

Для прикладу, Ю. М. Юркевич пропонує під реорганізацією юридичних осіб розуміти комплекс спеціальних заходів, визначених законодавством та пов'язаних з істотними змінами в їх структурі та/або існуванні [25, с. 21].

Д. В. Жеков вважає, що з формально-юридичної точки зору реорганізація є процесом зміни осіб у майнових та інших правовідносинах у порядку правонаступництва [26, с. 281].

Як зазначає О. Р. Кібенко, суть реорганізації полягає у правонаступництві між юридичними особами, тобто комплексним одночасним переходом всього або частини майна, прав та обов'язків від одних юридичних осіб (правопередників) до інших новостворених або існуючих юридичних осіб (правонаступників) [27, с. 383].

Широке визначення поняття реорганізації надає Л. В. Сіщук, який розглядає поняття реорганізації як триваючий процес, що складається з системи юридичних фактів (складний юридичний склад), який у визначеному законом порядку зумовлює припинення юридичної особи (юридичних осіб) – правопередника (правопередників) та/або створення юридичної особи (юридичних осіб) – правонаступника (правонаступників) та перехід у порядку правонаступництва майна, прав і обов'язків юридичних осіб, що перебувають у процесі реорганізації (правопередників) до юридичних осіб, що виникли у результаті реорганізації (правонаступників) [28, с. 158–159].

О. М. Стратюк пропонує розглядати реорганізацію як сукупність послідовних юридичних фактів (складний юридичний склад), що у визначеному законом порядку похідного набуття зумовлює перехід прав і обов'язків від юридичних осіб – правопередників до юридичних осіб – правонаступників шляхом універсального правонаступництва, що супроводжується припиненням та/або створенням юридичної особи (юридичних осіб) [29, с. 106–107].

Узагальнивши наукові погляди щодо визначення поняття реорганізації як правового явища, варто зазначити, що дане поняття розглядається науковцями крізь призму таких правових категорій як «процес», «процедура», «комплекс спеціальних заходів», « правонаступництво», «юридичний факт».

Разом з тим правова природа поняття «реорганізація» у сучасних наукових доробках розглядається або як одна із форм припинення юридичної особи, що зумовлює перехід прав та обов'язків у порядку правонаступництва від одних юридичних осіб до інших юридичних осіб, або як спосіб припинення та спосіб створення юридичної особи, тобто реорганізація поєднує процеси припинення та створення нової юридичної особи із переходом прав та обов'язків від правопередників до її правонаступників.

У зв'язку з цим О. Р. Кібенко пропонує відмовитись від концепції реорганізації виключно як форми припинення юридичної особи, адже це призводить до звуження сфери правового регулювання відносин, пов'язаних із нею, та, як наслідок, залишаються незахищеними інтереси цілого кола осіб, які можуть бути порушені під час реорганізації юридичної особи без її припинення [27, с. 381–382].

Для прикладу, у законодавстві більшості країн Європейського Союзу не міститься універсального визначення терміна «реорганізація», в Директивах

ЄС замість нього використовується словосполучення «припинення, що не тягне ліквідацію» [27, с. 363].

Зокрема, у французькому законодавстві відсутня єдина концепція реорганізації, яка б збігалася із її значенням у праві України. В юридичній доктрині вказаний термін іноді вживається з метою об'єднання процедур з перетворення (transformation), злиття (fusion), поділу (scission) і часткового виділу активів (apports partiels d'actifs). Проте чіткого визначення цього терміна французьке законодавство не містить. В іспанському праві також відсутнє формальне визначення поняття «реорганізація», натомість у ньому регламентується кожна з процедур, об'єднана під цією назвою [30, с. 51].

Відмінною рисою британського права від права України є відсутність відокремленого правового інституту, який би врегульовував процеси реорганізації компаній. Крім того, у британському праві відсутній інститут припинення юридичної особи, який супроводжується універсальним правонаступництвом відносно її прав та обов'язків. Поняття реорганізації застосовується для позначення правочинів, направлених на передачу всього або частини бізнесу (активів) однієї компанії до іншої компанії [27, с. 376].

Доречно вказати про те, що існуючі доктринальні підходи щодо визначення поняття ліквідації юридичної особи містять різні концепції за своїм змістом.

У юридичній літературі ліквідацію розглядається як форма повного припинення юридичної особи, в результаті якої припиняються всі її права та обов'язки, а сама юридична особа припиняє існувати як суб'єкт права [13, с. 99].

Ю. М. Юркевич вважає, що ліквідація юридичної особи – це форма припинення юридичної особи, яка не передбачає перехід прав та обов'язків у порядку правонаступництва до інших юридичних осіб, за винятком випадків, спеціально обумовлених законодавством [30, с. 65].

Підхід Ю. М. Юркевича кореспондується із позицією П. О. Повара, який зазначає, що ліквідація підприємства – це припинення його існування як суб'єкта права за встановленою законодавством процедурою без настання універсального правонаступництва [31, с. 8].

На думку О. М. Скоропис, під ліквідацією юридичної особи необхідно розуміти систему визначених законодавством дій, направлених на припинення юридичної особи без правонаступників [32, с. 16].

На переконання В. С. Щербини, у разі ліквідації суб'єкт господарювання припиняється як суб'єкт права без правонаступництва [9, с. 136].

В. В. Кулаков у своєму науковому дослідженні робить висновок, що під ліквідацією товариства з обмеженою відповідальністю слід розуміти встановлений законом комплекс дій, направлених на його припинення (його прав та обов'язків), що тягне за собою внесення відомостей до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, не допускає правонаступництва та має певні етапи під час її здійснення [33, с. 175].

М. В. Фесюра висловлює думку, що ліквідація – це припинення підприємства, установи, організації, які є суб'єктами господарювання, що відбувається на законних підставах, в порядку та черговості задоволення вимог кредиторів, відповідно до вимог законодавства України [34, с. 313–314].

О. М. Гнатів пропонує під ліквідацією розглядати припинення юридичної особи у встановленому законом порядку, без утворення нових суб'єктів господарювання або приєднання до вже існуючих в порядку правонаступництва [35, с. 109].

Як відзначає О. В. Адамович, під ліквідацією юридичних осіб необхідно розуміти завершену юридичну процедуру, а отже, ліквідація юридичної особи – це регламентована законом юридична процедура, наслідком застосування якої є повне припинення юридичної особи як суб'єкта права, про що вноситься відповідний запис до державного реєстру, без переходу прав та обов'язків до третіх осіб (правонаступників) [36, с. 110].

Як зазначає М. Ю. Новохацька, ліквідація – це припинення будь-якої діяльності суб'єкта господарювання, його особистих і майнових прав та зобов'язань без правонаступництва [37, с. 71].

Зі свого боку В. О. Хоменко зауважує, що оскільки ліквідація регулюється нормами цивільного законодавства, логічно припустити, що ліквідація – сукупність якихось суспільних відносин, які врегульовані правом, внаслідок чого останні і перетворюються на правовідносини [5, с. 93].

С. В. Жуков визначає ліквідацію юридичної особи як певний юридичний факт, що тягне певні юридичні наслідки [38, с. 175].

О. В. Швець розглядає ліквідацію юридичної особи як юридичний факт, який несе припинення правовідносин, які наповнюють юридичну особу властивим їй змістом [39, с. 234].

Слід акцентувати увагу на твердженні О. В. Адамович, яка слушно пропонує на науковому та законодавчому рівнях визначити поняття «ліквідація юридичної особи» як припинення юридичної особи, а не її діяльності [40, с. 77].

На підставі вищевикладеного, можемо констатувати, що відсутність визначення поняття «ліквідація юридичної особи», «ліквідація суб'єкта господарської діяльності» у чинному законодавстві України викликає множинність розрізнених доктринальних підходів щодо визначення вказаних понять у вітчизняній науковій правовій літературі. В цьому контексті доцільно навести позицію О. В. Адамович, на думку якої переважна більшість вчених дотримуються поглядів, що спільною рисою всіх визначень поняття ліквідації є відсутність переходу прав та обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб [36, с. 110].

Законодавство Європейського Союзу не містить визначення поняття «ліквідація юридичної особи», так само і внутрішнє законодавство європейських країн не закріплює вказане поняття.

Положеннями окремих Директив Європейського парламенту та Ради встановлено, що ліквідаційними процедурами є колективні процедури, що передбачають реалізацію активів та розподіл коштів між кредиторами, акціонерами або членами підприємства, що обов'язково включає будь-яке втручання адміністративного або судового органу країни-члена, зокрема якщо колективні процедури припинені за угодою або іншими аналогічними заходами, незалежно від того, чи ґрунтуються вони на неплатоспроможності або є добровільними чи примусовими. Також під ліквідаційними процедурами розуміють колективні процедури, які порушуються і контролюються адміністративними або судовими органами держави-члена

з метою реалізації активів підприємства під наглядом цих органів, зокрема якщо процедури припиняються шляхом укладення мирової угоди боржника з кредитором або іншим подібним заходом [41; 42].

Звертаючись до зарубіжної правової доктрини, доречно відзначити думку професора Лоренса Гоуера, який зазначає, що ліквідація підприємства – це процес, при якому відбувається припинення його діяльності, а майно підприємства розподіляється в інтересах його кредиторів та членів. Ліквідатор, який призначається та здійснює контроль над підприємством, акумулює його активи, погашає борги підприємства і, зрештою, розподіляє надлишок, якщо такий існує, між членами відповідно до їх прав [43, с. 719].

Висновки. З огляду на викладене, поняття припинення підприємницького товариства пропонуємо розглядати як процес, який виникає на підставі рішення про припинення підприємницького товариства, внаслідок проведення якого відбувається припинення підприємницького товариства як суб'єкта цивільних правовідносин, що тягне за собою внесення запису про припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. Зокрема, поняття припинення господарського об'єднання слід розуміти як юридичний факт, з настанням якого господарська організація втрачає право провадити господарську діяльність та припиняє своє існування як суб'єкт господарських правовідносин.

Література

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 21.11.2023).
2. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 21.11.2023).
3. Джуринський В. О. Правове становище господарських об'єднань в Україні: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 224 с.
4. Дорошенко Л. М. Поняття припинення суб'єкта господарювання. *Університетські наукові записки*. 2008. № 1 (25). С. 138–143.
5. Хоменко В. О. Припинення господарських товариств у цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. 284 с.
6. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980.
7. Цивільне право України. Альбом схем: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / заг. ред. Є. О. Мічурін. 2-ге вид., перероб. та доп. Х.: ЮрСвіт, 2008. 352 с.
8. Г. В. Смолин, О. А. Туркот, Л. В. Хомко Господарське право України. Загальна частина: підручник / за заг. ред. Г. В. Смолина. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 484 с.
9. Щербина В. С. Господарське право: підручник / В. С. Щербина. 6-те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.
10. Кравчук В. М. Корпоративне право: науково-практичний коментар законодавства та судової практики. Київ: Істина, 2005. 720 с.
11. Цивільне право України: підручник: в 2 т. / за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. Львів: Новий Світ-2000, 2014. Т. 1. 444 с.
12. Жеков Д. В. Припинення юридичних осіб за цивільним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2015. 20 с.
13. Ільницька Н. Ф. Припинення юридичних осіб за законодавством України: питання термінології. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 4 (3). С. 96–102.
14. Гражданское право Украины [Текст]: учеб. для вузов: в 2-х ч. / под ред.: проф. А. А. Пушкина, доц. В. М. Самойленко; Ун-т внутр. дел. Х.: Основа, 1996. 440 с.

15. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
16. Старцев О. В. Підприємницьке право: навчальний посібник / О. В. Старцев. К.: Істина, 2006. 208 с.
17. Зубатенко О. М. Припинення суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донецьк, 2008. 25 с.
18. Хозяйственный кодекс Украины: науч.-практ. коммент. / под общ. ред. А. Г. Бобковой. Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. 1296 с.
19. Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Лист від 07.04.2008 № 01-8/211 / Вищий господарський суд України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08#Text (дата звернення: 21.11.2023).
20. Щербина В. С. Суб'єкти господарського права: монографія / В. С. Щербина. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
21. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19> (дата звернення: 21.11.2023).
22. Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 р. № 2465 IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (дата звернення: 21.11.2023).
23. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу. К.: Істина, 2004. 928 с.
24. Шевченко Н. І. Правове регулювання припинення господарських товариств шляхом реорганізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2012. 20 с.
25. Юркевич Ю. М. Припинення юридичних осіб з правонаступництвом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2009. 209 с.
26. Жеков Д. В. правонаступництво як елемент реорганізації юридичної особи. *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 74. С. 281–287.
27. Кібенко О. Р. Сучасний стан та перспективи правового регулювання корпоративних відносин: порівняльно-правовий аналіз права ЄС, Великобританії та України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2006. 527 с.
28. Сішук Л. В. Теоретико-методологічні підходи до розуміння поняття реорганізації. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 33. С. 148–161.
29. Стратюк О. М. Цивільно-правове регулювання припинення підприємницьких юридичних осіб: дис... доктора філос. / Стратюк Ольга Миколаївна; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2021. 232 с.
30. Правові засади створення, діяльності та припинення юридичних осіб в Україні: навч. посібник / Ю. М. Юркевич, У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор та ін.; за ред. Ю. М. Юркевича. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 412 с.
31. Повар П. О. Правове регулювання ліквідації підприємств в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Київ, 2009. 19 с.
32. Скоропис О. М. Цивільно-правове регулювання ліквідації юридичних осіб: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2010. 20 с.
33. Кулаков В. В. До питання про поняття ліквідації товариства з обмеженою відповідальністю. *Право.іа*. 2019. № 2. С. 172–176.
34. Фесюра М. В. Ліквідація, реорганізація, банкрутство підприємства, установи, організації в сучасний період: поняття та юридична сутність. *Публічне право*. 2013. № 1. С. 310–317.
35. Гнатів О. М. Поняття та види ліквідації як способу припинення юридичних осіб за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. Вип. 2. С. 105–111.
36. Адамович (Макаревич) О. В. Ліквідація юридичних осіб і її види за цивільним законодавством України. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 1-1 (29). С. 109–112. (Національний юридичний журнал: теорія і практика. Кишинів, Республіка Молдова).
37. Новохацька М. Ю. Юридичні аспекти припинення суб'єктів господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 37. С. 69–73.
38. Жуков С. В. Правові основи здійснення процедур ліквідації підприємства. *Право і Безпека*. 2009. № 5. С. 175–180.

39. Швець О. В. Правова природа процедури ліквідації юридичної особи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія «Юриспруденція». 2014. № 10-1. Т. 1. С. 233–236.
40. Адамович О. В. Ліквідація юридичних осіб за цивільним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук. 081. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 227 с.
41. Directive 2001/17/EC of the European Parliament and of the Council of 19 March 2001 on the reorganisation and winding-up of insurance undertakings. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32001L0017> (дата звернення: 21.11.2023).
42. Directive 2001/24/EC of the European Parliament and of the Council of 4 April 2001 on the reorganisation and winding up of credit institutions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TX-T/?uri=celex%3A32001L0024> (дата звернення: 21.11.2023).
43. L. C. B. Gower Gower's principles of modern company law. 4th ed. 1979. p. 770.

Анотація

Курпань Б. В. Поняття припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань: законодавчий та доктринальний підходи. – Стаття.

Статтю присвячено дослідженню доктринальних та законодавчих підходів визначення поняття припинення підприємницьких товариств та господарських об'єднань.

Грунтовно досліджено поняття і зміст категорій «припинення», «припинення юридичної особи», «припинення суб'єкта господарювання», «ліквідація» та «реорганізація» у вітчизняній й правовій доктрині Європейського Союзу та законодавстві.

Констатовано відсутність визначення поняття «ліквідація» та «реорганізація» у чинному законодавстві України та Європейського Союзу.

Запропоновано юридичну конструкцію припинення розуміти як сукупність юридичних дій, в результаті здійснення яких припиняється правосуб'єктність суб'єкта підприємницької діяльності.

Звернуто увагу на отождолення науковцями змісту таких правових категорій, як «припинення діяльності юридичної особи» та «припинення юридичної особи», зокрема «припинення діяльності суб'єкта господарювання» та «припинення суб'єкта господарювання».

Обґрунтовано необхідність вживання в правовій науці та у законодавстві терміна «припинення юридичної особи» та «припинення суб'єкта господарювання», якщо йдеться про припинення суб'єкта господарювання та припинення юридичної особи як учасників правовідносин і суб'єктів права.

Визначено, що правова природа поняття «реорганізація» у сучасних наукових доробках розглядається або як одна із форм припинення юридичної особи, що зумовлює перехід прав та обов'язків у порядку правонаступництва від одних юридичних осіб до інших юридичних осіб, або як спосіб припинення та спосіб створення юридичної особи, тобто реорганізація поєднує процеси припинення та створення нової юридичної особи із переходом прав та обов'язків від правопередників до її правонаступників.

За результатами проведення дослідження зроблено висновок про те, що поняття припинення підприємницького товариства слід розглядати як процес, який виникає на підставі рішення про припинення підприємницького товариства, внаслідок проведення якого відбувається припинення підприємницького товариства як суб'єкта цивільних правовідносин, що тягне за собою внесення запису про припинення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Запропоновано поняття припинення господарського об'єднання розуміти як юридичний факт, з настанням якого господарська організація втрачає право провадити господарську діяльність та припиняє своє існування як суб'єкт господарських правовідносин.

Ключові слова: припинення, припинення підприємницького товариства, припинення господарського об'єднання, ліквідація, реорганізація.

Summary

Kurpan B. V. The concept of termination of entrepreneurial companies and economic associations: legislative and doctrinal approaches. – Article.

The article explores doctrinal and legislative methods to define the termination of business partnerships and associations.

The author analyzes the meaning and substance of «termination», «termination of a legal entity», «termination of a business entity», «liquidation», and «reorganization» in both national and EU legal doctrines and legislation.

The author points out that the current legislation of Ukraine and the European Union does not provide a definition for the terms «liquidation» and «reorganization».

The suggested approach is to consider termination as a set of legal actions resulting in the termination of the legal personality of a business entity.

Attention is drawn to the identification by scholars of the content of legal categories such as «termination of a legal entity» and «termination of a business entity».

The author argues for the use of «termination of a legal entity» and «termination of a business entity» in the context of legal science and legislation, specifically when referring to the termination of a party to legal relations and a subject of law.

It has been determined that in contemporary academic literature, the legal concept of «reorganization» is viewed as either a form of legal entity termination, which involves the transfer of rights and obligations through succession from one entity to another or as a method that combines the processes of terminating and creating a new legal entity while transferring rights and obligations from the predecessors to the successors.

Based on the study findings, it is concluded that the termination of a business association is a process initiated by a decision, resulting in the dissolution of the business entity's civil legal relations. This process requires submitting a termination entry in the Unified State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs, and Public Organizations.

The author suggests that the concept of termination of a business organization should be understood as a legal fact as a result of which a business organization loses the right to carry out economic activities and ceases to exist as a subject of economic legal relations.

Key words: termination, termination of a business partnership, termination of a business association, liquidation, reorganization.